
VITTEPRAETJE

ISSN 1386-1484

*Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263.
Randschrift: "sigillum burgensium de herderwiche"*

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

Se jaargang, nr. 3

september 2004

De oudheidkundige vereniging van Harderwijk en Hierden, stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis der geschiedenis - en bijdragen aan het behoud van het historische karakter - van Harderwijk, Hierden en omgeving.

HERDEREWICH

Onze vereniging ontleent haar naam aan de "stadsbrief van 1231" waarin aan de "burgers van Herderewich" rechten worden geschonken door Graaf Otto II van Gelre.

KOGGE

Het logo van de vereniging is een "**Kogge**", een klein handelsvaartuig waarmee Harderwijkers zeevaart bedreven in de tijd van het Hanzeverbond. Het schip staat afgebeeld op het oudste ons bekende zegel van de stad Harderwijk, aangetroffen op een oorkonde uit 1263. De kogge heeft naast de mast een ster en bovenin de mast een vijfbladige Gelderse roos. Het omschrift op het zegel luidt: "**Sigillum burgensium de Herderuvich**" dat wil zeggen: Zegel van de handelslieden van Harderwijk.

VITTEPRAETJE

Het woord is een taalkundige vrijheid, gebaseerd op "Vitte" en "Praetje".

De Harderwijkse koggen voeren o.a. naar Scandinavië. Op de zuidpunt van het Deense eiland Schonen kreeg Harderwijk een eigen "**Vitte**". Dat is een stuk land met pakhuizen, winkels, kramen en werkplaatsen voor bijvoorbeeld timmerlieden, kleermakers en schoenmakers. Ook kooplieden woonden en werkten er. Op de Vitte golden dezelfde wetten en vrijheden als in de stad Harderwijk.

De kooplieden waren maanden van huis en konden in de wintermaanden vaak niet uitvaren voor de thuisreis. Tijdens hun verblijf op de Vitte moesten zij zich dan zien te vermaken met o.a. het vertellen van verhalen. Ook bij terugkeer in Harderwijk waren de - soms sterke - verhalen niet van de lucht.

De Vitte is dus een plaats ver weg van Harderwijk en uit een ver verleden.

"PRAETJE"

Een praatje (**praetje**) betreft een kort gesprek over alledaagse dingen. Maar een praatje kan ook een korte verhandeling of een luchtige lezing betekenen. Dat kan waar gebeurd zijn of een sterk verhaal uit overlevering.

Ziehier de relatie **Herderewich - Kogge - Vitte - Praetje**.

Veel van onze leden weten uit eigen ervaring of onderzoek iets te vertellen over Harderwijk. Dit kunnen zij melden via een praatje in "Vittepraetje".

Beschouw "Vittepraetje" daarom ook als een middel om elkaar verhalen te vertellen uit het verleden in relatie met Harderwijk/Hierden en omgeving.

Ook uw verhaal is belangrijk.

Laat u horen, enne ... bedenkt dat niet iedereen foutloos verhalen hoeft te kunnen schrijven. De redactie kan daarbij behulpzaam zijn. Graag ontvangen wij uw bijdragen.

Veel plezier met "**VITTEPRAETJE**"

In dit nummer:

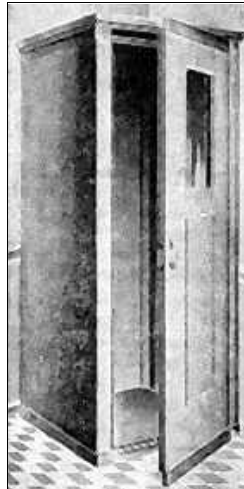
70 Jaar openbare telefonie in Harderwijk	pag. 2
Muntslag in Harderwijk (aflevering 15, tevens slot)	pag. 5
Oproep Radio Gelderland	pag. 14
Diest en den Ollanders	pag. 11
Een soepfabriek in Harderwijk	pag. 15
Minderbroedersklooster in Harderwijk	pag. 19
Van alles wat ver-EEUW-igd (22)	pag. 23
Prijslijst	pag. 30
Harderwikers en/of Hierders (20)	pag. 31
Samenstelling bestuur en werkgroepen	pag. 34

Als na 1881 de eerste telefoonnetten ontstaan zijn er nauwelijks openbare telefoons. Na de uitbreiding van de netwerken verandert dat. Indien men zelf geen telefoon heeft moet men zich behelpen met de "spreekcellen" in postkantoren en de telefoons in cafés en winkels.

Spreekcel op stations

De Electra, Herzcel 1908

Brinkman en v.d.Vlugt 1931

De spreekcellen zijn in het begin niet veel meer dan geïmproviseerde hokjes met een telefoontoestel. Spoedig komen complete telefooncellen op de markt die goed schoon te houden zijn. Een voorbeeld is de Electra van de Amsterdamse firma Herz.

In 1905 besluit men tot plaatsing van cellen op straat. Maar door de hoge kosten van het ontwerp zal het tot 1931 duren voordat de eerste telefooncel in Nederland op het Valeriusplein te Amsterdam wordt geplaatst.

In 1931 wordt door het architecten-bureau Brinkman en Van der Vlugt een nieuw type telefooncel ontworpen. De Nieuwe Zakelijkheid, een stijl binnen de beeldende kunst, doet met dit type telefooncel zijn intrede bij de PTT.

In 1932 wordt de eerste van dit nieuwe type geplaatst op het Vreeburg te Utrecht.

Op 21 juni 1934 wordt volgens het Schilders Nieuwsblad de eerste Harderwijkse publieke telefooncel in gebruik gesteld. De cel is van het type Brinkman en Van der Vlugt. Iedere Harderwijker kan nu in het Oranjepark op elk gewenst moment telefoneren zonder daarbij naar het Postkantoor te

moeten gaan. Zowel lokale als interlokale gesprekken kunnen worden gevoerd. De verslaggever merkt op dat Harderwijk hiermee grootstedse allure aanneemt.

Eerste telefooncel in Harderwijk.

Ansichtkaart uit collectie N.C.R. de Jong

Vanaf 1965 verschijnt de "1100" cel. Deze cel lijkt veel op het voorgaande type. Hij is ruimer en heeft "volglazen" ruiten. De kleur verandert nu ook van zilvergrijs naar het bekende groen.

"Kouwebenen"-cel

Type 1100 (1965)

Telefoonzuil (1995)

De toestellen in de cellen aan de Nassaulaan, Vitringasingel en op de Markt worden in 1979 vervangen door toestellen die geschikt zijn voor de inworp van kwartjes, guldens en rijksdaalders. Ze zijn geschikt voor lokaal, interlokaal en internationaal verkeer zonder tussenkomst van een telefoniste. De bekende kiesschijf is op deze nieuwe toestellen vervangen door druktoetsen.

In de zeventiger jaren neemt het vandalisme toe en het gebruik van de cellen af. Vanaf 1989 wordt de driekante cel in gebruik genomen. Halverwege de negentiger jaren verschijnt de telefoonzuil in het straatbeeld.

Openbare driekantige telefooncellen (1989) op de Markt te Harderwijk

Op het ogenblik heeft Harderwijk een tiental publieke telefooncellen. De ingebruikzijnde typen zijn de driekante cel en de telefoonzuil. Maar de ontwikkeling gaat door. Op het ogenblik worden o.a. op Schiphol proeven genomen met een multifunctionele communicatie zuil, waarmee je naast telefoneren ook een e-mail kunt versturen of via internet informatie kan opvragen. Wanneer deze zuilen in Harderwijk worden geplaatst is niet bekend.

Litt. Van spreekcel tot multifoon, Museum voor Communicatie, Zeestraart 80-82, Den Haag. Schilders Nieuws en advertentie blad 1934.

In de voorgaande afleveringen van Vittepraetje hebben wij de allereerste munten op naam van Harderwijk beschreven en enkele daarvan afgebeeld. Het waren kleine zilveren muntjes uit de late Middeleeuwen, die in Harderwijk geslagen zijn tussen 1343 en 1378. Dit gebeurde in opdracht, respectievelijk van de Gelderse Hertog Reinoud II, diens weduwe Alianora (of Eleonora) en door de Utrechtse Bisschop Arnold van Hoorne. In opdracht van de Gelderse Hertog Willem I werd in Harderwijk - tussen 1379 en 1402 - nog tenminste één soort zilveren munten geslagen, te weten een "Groot" ter waarde van 4 Duiten, met op de keerzijde vermelding van de stadsnaam van Harderwijk.

Van de lange periode die daarna volgde zijn geen munten van Harderwijk teruggevonden en in die tijd waarschijnlijk ook niet geslagen, totdat in 1582 door Graaf Willem IV van den Bergh, die tevens stadhouder van Gelderland was, opdracht werd gegeven tot het slaan van munten in Harderwijk. Daarvan zijn een aantal grote zilveren daalders getoond. In de daaropvolgende aflevering is de definitieve overplaatsing van de Provinciale Munt naar Harderwijk in 1583/1584 beschreven en werd een in Harderwijk geslagen Nederlandse Rijksdaalder van de Provincie Gelderland afgebeeld.

Daarna zijn achtereenvolgens behandeld:

de vele in Harderwijk geslagen Gelderse koperen Duiten, de zilveren Stuivers en Dubbele Stuivers, de zilveren Schellingen, de zilveren Provinciale- en Nederlandse Guldens en tenslotte de Zilveren Ridder of Dukaton en de Zilveren Dukaat of zilveren Rijksdaalder van Gelderland.

Vervolgens werden de Goudguldens, de Gouden Dukaten en de Gouden Ridders beschreven en getoond. Tenslotte ter afronding een aantal prachtige gouden munten waaronder de grote gouden Rozenobel.

Met deze aflevering is een einde gekomen aan het in grote lijnen behandelen van de muntslag in Harderwijk van de 14e eeuw tot aan de sluiting van de Gelderse Munt in 1806. De Utrechtse Munt werd in dat jaar tot Rijksmunt verheven en de inventaris van de Provinciale Munthuizen werd aan Utrecht overgedragen.

In die periode van gedurende 5 eeuwen gespreide muntslag in Harderwijk, is de Gelderse Munt ruim 220 jaar gevestigd gebleven in hetzelfde gebouwencomplex (zie aflevering 4 in Vittepraetje dec. 2001). Thans staat aan de Smeepoortstraat een wooncomplex met de naam "de Geldersche Munt" wat aan de plaats herinnert waar eens - in een voormalig klooster van Franciskaner zusters - de Munt in Harderwijk gevestigd was. Vooral door de gunstige ligging aan de Zuiderzee was onze oude handelsstad een geschikte plaats voor het vestigen van een Munt.

Het transport van uit het buitenland aangevoerd edelmetaal vanuit o.m. Amsterdam naar Harderwijk, gebeurde in die tijd veiliger over water dan over land en oorlogshandelingen elders speelden ook een rol.

Zo werd, toen Nijmegen in de 16e eeuw door Spaanse troepen bedreigd werd, de Provinciale Munt naar Harderwijk verplaatst en is daar vervolgens gebleven.

In een vorige uitgave is vermeld, dat niet alleen Gelderse munten in Harderwijk geslagen werden, maar dat ook munten voor de provincies Overijssel en Groningen en Ommelanden geproduceerd werden. Daarnaast werden ook nog munten voor de Verenigde Oost Indische Compagnie (VOC) en voor de handel op de landen aan de Oostzee (de Levant) in Harderwijk geslagen.

Voor de Levant werden in de 17e eeuw zgn. zilveren Leeuwendaalders geslagen en voor de VOC in de 18e eeuw halve- en hele Duiten, halve-, hele- en 3-Guldenstukken en Dukatonen of Zilveren Rijders.

Leeuwendaalder - 1616

ware grootte

Leeuwendaalder - 1646

Ridder **met** pluim aan helm en een Gelders kruisje in het omschrift

Ridder **zonder** pluim aan helm en zonder Gelders kruisje in het omschrift

Leeuwendaalder - Gelderland - 1697

ware grootte

Ridder **zonder** pluim aan helm en **zonder** Gelders kruisje in het omschrift
Op keerzijde een ruiter (ridder te paard) tussen het jaartal

Naast muntgeld werden ook (herinnerings)penningen vervaardigd, zoals voor de Universiteit en het Atheneum van Harderwijk, triomf-penningen, nieuwjaars-penningen, etc.

Kortom een lange en productieve functie van de Munt in de historie van Harderwijk.

Afbeelding van het Munthuis te Harderwijk, zoals dit er uit zag tijdens de productie van o.m. de in een voorgaande aflevering behandelde, fraaie Gouden Rijders voor Gelderland, Overijssel en Groningen en Ommelanden.

De Munt te Harderwijk in 1607

Het Gelderse Provinciewapen op munten afgebeeld

In deze artikelenreeks is op veel van de getoonde in Harderwijk geslagen munten het wapenschild van Gelderland afgebeeld. Uiteraard was dit klein en vooral bij de oudste munten soms nauwelijks herkenbaar. Doordat het in de loop der tijd is gewijzigd, ziet dit wapen er niet op alle munten hetzelfde uit, zoals ook uit de afbeeldingen in deze artikelenreeks blijkt. Het huidige provinciewapen van Gelderland is sinds 1814 vastgesteld en wordt vanaf 1815 gevoerd zoals dat er vóór 1581 uitzag, n.l. het wapen van de voormalige Hertogen van Gelre en Gulik (zie hierna). In 1935 werd het bij Koninklijk Besluit bevestigd.

Gelre en Zutphen

In de periode van de Republiek der Vereenigde Nederlanden (1581-1795) voerde het zelfstandige Gewest Gelre een wapenschild, dat bestond uit het Gelderse wapen en het wapen van Zutphen met een gekroonde **rode** leeuw, maar zonder kroon op het wapenschild.

Het gekroonde Hertogelijke wapen van Gelre en Gulik

Het oorspronkelijke wapen van Reinoud II toonde, sinds hij in 1339 tot Hertog van Gelre was benoemd, een **goudkleurige, naar links** gewende leeuw met een dubbele staart. Toen Hertog Willem I in 1393 de heerschappij over Gelre en Gulik verwierf, werd de eveneens naar links gewende, **zwarte** Gulikse leeuw met een **enkele staart**, toegevoegd. Sindsdien werd in het wapen de leeuw van Gelre in het linker veld naar **rechts gewend** afgebeeld en op het schild een hertogelijke kroon. Nadat Willems opvolger, Hertog Reinoud IV zonder wettig nageslacht in 1423 overleed, vielen Gelre en Gulik weer uiteen. Toch bleef het hertogelijke wapen nog lang in gebruik. De Graven en Hertogen van Gelre waren sinds de twaalfde eeuw tevens heer en meester over het zelfstandige Graafschap Zutphen.

In 1539 werd Zutphen onderdeel van het Hertogdom Gelre. Op de Gelderse munten zagen we dan ook de toevoeging:

“et CZ” wat betekende “et Comitatie Zutphania” = “en Graafschap Zutphen”.

Het Gelderse Provinciewapen

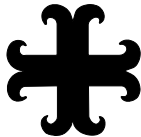
Zoals vermeld voert de provincie Gelderland, dat sinds 1815 deel uitmaakt van het Koninkrijk (later Koninkrijk) der Nederlanden, thans weer het wapen van de voormalige Hertogen van Gelre en Gulik ter weerszijden vastgehouden door een leeuw.

Het Gelderse kruisje

Ook dit is vele malen op de Gelderse munten in de tekst van het omschrift geplaatst, zij het zeer klein en daardoor ook vaak moeilijk te herkennen.

Heraldisch ankerkruis

Gelders kruisje op munten

Het kruis in de heraldiek is meestal overgenomen uit de christelijke symboliek. In de wapenkunde komen ook zeer vele kruisvormen voor, ontleend aan Oud-germaanse vormen. In de tijd van het ontstaan van de heraldiek waren zij een geliefd wapenfiguur, die de godsvrucht van de voerder demonstreerden, dan wel herinnerden aan deelneming aan de kruistochten door de eigenaar van het wapen.

Het “ankerkruis” is een veel voorkomende wapenfiguur op de Veluwe, in het voormalige graafschap Zutphen en op de geestgronden tussen Leiden en Egmond.

Tenslotte:

In het kader van deze kwartaaluitgave van onze Oudheidkundige vereniging moest de beschrijving van de langdurige muntslag in Harderwijk natuurlijk uiterst beperkt blijven. Harderwijk heeft in de numismatische geschiedenis van ons land mede een belangrijke rol gespeeld. En daarover is getracht enig overzicht te verschaffen aan ook niet direct numismatisch, maar wel historisch geïnteresseerde lezers. En dát bent U als lid of donateur van “Herderewich”.

Over de antieke munten zelf, de functie en de achtergronden daarvan in de tijd dat ze in omloop waren, is veel meer te vertellen. Indien deze artikelenserie met korte afleveringen heeft geleid tot uw belangstelling, dan is er een grote hoeveelheid literatuur beschikbaar over de Nederlandse muntslag in een historische context. Bij alle artikelen is daar een aantal boeken van genoemd.

Wellicht dat deze artikelen uitnodigen tot meer willen weten. Echter ook meer zien is mogelijk bij de Kon. Nederlandse Munt in Utrecht, het Koninklijk Penningkabinet en veel musea in ons land. En komt U in het buitenland, dan zult U versteld staan van de verzamelingen Nederlandse munten die daar aanwezig zijn tot en met de Hermitage in St. Petersburg toe. Een bewijs van het belang van onze munten destijds - en vooral van de Gouden Dukaten - voor de handel met het buitenland. De muntenproductie in Harderwijk heeft daaraan flink bijgedragen.

Zoals we allen weten is geld een handig hulpmiddel in het dagelijks leven, maar is het tevens vaak een bron van veel ellende. We kennen de uitspraak, dat **“Geld stinkt”** (zowel figuurlijk als ook vaak letterlijk). Maar de Romeinse Keizer Vespasianus dacht daar heel anders over. Van hem is de spreuk afkomstig:

Pecunia non olet = Geld stinkt niet.

“Steekpenning”

vergroot

Op bovenstaande penning (dus géén munt) is daar de spot mee gedreven door een afbeelding op de keerzijde met de tekst “steekpenning”. En ook heden ten dage blijkt steeds opnieuw, dat corruptie nog altijd wereldwijd verspreid is.

Ook in onze huidige wereldmaatschappij wordt met geld macht verworven en een kenmerk van macht is dat dit helaas maar al te vaak leidt tot machtsmisbruik.

Ook valsemunterij is van alle tijden en is bij de invoering van de nieuwe - en op veel punten "beveiligde" - Euro's weer actueel gebleken. Belangstelling voor antiek muntgeld en wat zich daaromheen allemaal afspeelde, draagt bij aan inzicht in de achtergronden van veel historische conflicten. En eigenlijk blijkt ook hierbij, dat er "weinig nieuws is onder de zon". De mensheid lijkt onverbeterlijk.

Om toch positief af te sluiten eindigt deze artikelenreeks met de gedachte, dat met geld ook goede doelen verwezenlijkt kunnen worden en daarom met de spreuk die boven de hoofdingang staat van de Rijksmunt in Utrecht:

**"Het geld hier uit metaal verkregen,
zij nooit ten vloek doch steeds ten zegen"**

Literatuur o.m.:

P. Verkade: "Muntboek" - Uitg. Schiedam 1848

"Muntpers" - Uitgave van de Nederlandse Munt NV

Muntencatalogi van Laurens Schulman bv te Bussum

A. Delmonte: "De Gouden Benelux" - Uitg. J. Schulman 1964

Dr. H. Enno van Gelder: "De Nederlandse Munten" - Aula-boeken 213

D.A. Wittop Koning: "De Gelderse Munt te Harderwijk" - Uitg. L. Schulman - 1992

P.O. van der Chijs: "Munten van Gelderland - Heeren en Steden" - Uitg. Haarlem 1852

P.O. van der Chijs: "Munten van Gelderland - Graven en Hertogen" - Uitg. Haarlem 1852

Rijksmunt te Utrecht

Tijdens de excursie naar Diest werd door de gids verteld dat de stad in 1840 werd omwald uit vrees voor de Noord-Nederlanders. Wat was daar toen aan de hand?

Toen Napoleon na zijn avonturen in Rusland verslagen was, verdween hij naar Elba en zijn soldaten uit Nederland. Op 15 november 1813 verlieten de eersten reeds Amsterdam en de laatsten vertrokken in mei 1814 uit Delfzijl. Hiervoor kregen we wel assistentie van Engelsen, Russen en Pruisen.

Prins Willem van Oranje, zoon van de naar Engeland uitgeweken Stadhouder Willem V, werd uitgenodigd om naar Nederland te komen. Hij werd hier op 1 december 1813 tot soeverein vorst uitgeroepen. Hij eiste dat er een grondwet zou komen en toen die in 1814 tot stand kwam legde de vorst de eed af dat hij die grondwet zou nakomen en werd hij als Willem I ingehuldigd.

In datzelfde jaar werd het Wener Congres gehouden. Afgevaardigden van verschillende Europese landen kwamen bijeen

om de toestand in ons werelddeel te bespreken en de door Napoleon achtergelaten verwarring te regelen.

Besloten werd de toestand van vroeger zoveel mogelijk te herstellen en voor de veiligheid van Europa een krachtige staat te vormen ten noorden van Frankrijk. Daarom werd besloten de Zuidelijke en de Noordelijke Nederlanden te verenigen en onze soevereine vorst het bestuur over dit gebied te geven.

Om dit allemaal mogelijk te maken moest de grondwet gewijzigd worden. De twee gebieden zouden door aparte kamers van afgevaardigden bestuurd worden, beurtelings vanuit Brussel en Den Haag. In Noord-Nederland werd deze nieuwe grondwet aanvaard, maar in Zuid-Nederland verworpen. Door wat slimmigheidjes verklaarde Willem I de grondwet toch aangenomen. Dit werd hem door de Belgen erg kwalijk genomen.

In 1815 keerde Napoleon terug naar Frankrijk, bracht een leger op de been en nam de regering weer over. Geheel Europa bewapende zich tegen Napoleon. Engelse en Pruisische troepen trokken de Zuidelijke Nederlanden binnen. Nederlandse troepen onder bevel van de latere koning Willem II (Frederik George Lodewijk) sloten zich daarbij aan. De Slag bij Waterloo volgde en dit was het definitieve einde voor Napoleon.

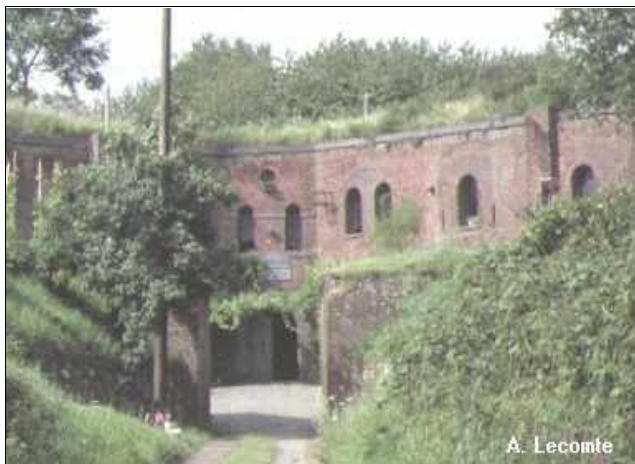
Koning Willem I, toch al niet geliefd in België, maakte dat nog erger door in enkele provincies de Franse taal door Nederlands te vervangen. Ook onttrok hij het onderwijs aan het toezicht van de (katholieke) geestelijkheid. Verder vonden de Belgen het niet eerlijk dat zij in de schuldenlast van Noord-Nederland moesten delen en ook waren van mening dat er niet genoeg Belgische officieren in het leger waren. De Clericalen en de Liberalen (politieke partijen) vormden een verbond. Nu had de Koning heel België tegen zich en was het wachten op de opstand. Die kwam in 1830. De aanleiding was een toneelstuk dat in Brussel werd opgevoerd, "La Muette de Portici", dat een opstand voorstelt. Dit wond het publiek erg op en toen de schouwburg uitging onttaarde dit in oproer, plundering van huizen en brandstichting. De Koning zond zijn beide zoons met het leger naar Brussel, maar zij bereikten hun doel niet. De opstand breidde zich uit en het leger werd wederom naar Antwerpen gestuurd, maar weer zonder het gewenste gevolg, ondanks het optreden van Van Speyk.

Leopold van Saksen Coburg

Het Wener Congres werd te hulp geroepen omdat zij tot de vereniging van Noord- en Zuid-Nederland hadden besloten. Het Congres sprak de scheiding uit en bepaalde de scheidingsvoorwaarden. De koning aanvaardde die, maar de Belgen niet. De Belgen kozen Leopold van Saksen Coburg tot koning. Daar deze door huwelijk verwant was aan het Engelse en Franse hof lukte het hem de voorwaarden in het voordeel van België veranderd te krijgen. Dit was voor Koning Willem I onacceptabel. Hij zond zijn twee zoons met de 1ste en 2^e Divisie van het Nederlandse Veldleger, versterkt met pontonniers, naar Brussel.

Het gebied ten noorden van Diest, de Kempen was niet verdedigd. De Belgen achtten dat woeste zanderige gebied met zijn karrensporen ondoordringbaar. Daarom was Diest ook niet in staat van verdediging gebracht. Op 5 augustus werd Diest ingenomen. Nu lag de route naar Brussel open. Bijna was het leger er in geslaagd Brussel te bereiken, maar bij Leuven werd hun opmars gestopt door een te hulp gekomen Frans leger onder Gérard Wekte. Prins Willem had opdracht niet tegen de Fransen te strijden en sloot een overeenkomst met ze, waarop zowel het Nederlandse als het Franse leger zich uit België terugtrokken. Deze operatie werd bekend onder de naam van 10-Daagse Veldtocht (2 – 12 augustus 1831).

Fort Leopold aan de noordzijde van Diest

Na veel strijd gaf Koning Willem I toe aan Franse en Engelse druk en werd België onafhankelijk verklaard. In 1840 trad Willem I af om te worden opgevolgd door Willem II.

Na de 10-Daagse Veldtocht en het debacle van Diest zat de schrik er bij de Belgen zo goed in dat werd

besloten om de verwaarloosde vesting Diest te herbouwen. Door financiële en politieke kwesties werd daar pas in 1837 aan begonnen. De stadswallen werden hersteld en vormden een 12-hoek. Door waterwerken in twee rivieren werd gezorgd voor water in de grachten en ook kon een gebied rondom de stad geïndeerd worden.

De noordkant van de vesting werd bewaakt door Fort Leopold en de zuidwestkant door de Citadel. Dit geheel sloot de stad dusdanig in dat het de groei lange tijd belemmerde. Permanent bouwen nabij de wallen en in het schootsveld was verboden. Nieuwe industrieën buiten de wallen mochten niet gebouwd worden. De totale uitvoering duurde 16 jaar. Toen alles klaar was, was de dreiging door de Hollanders allang verleden tijd.

Zo bleef Diest een agrarisch stadje. In 1904 werd begonnen met de afbraak van de vestingwerken.

De Citadel is nog steeds in gebruik als thuisbasis van het 7^e bataljon Parachutisten.

De Citadel aan de zuidzijde van Diest

Oproep van Radio Gelderland

Onderwerp: Radio Gelderland: Weet je nog wel?

Datum: vrijdag 9 juli 2004 14:19

Iedere zaterdagmorgen rond kwart voor negen draai ik in "Met vlag en wimpel" liedjes van Nederlandse artiesten uit de jaren dertig, veertig en vijftig in de rubriek "Weet je nog wel?", genoemd naar het bekende liedje van The Ramblers. De liedjes moeten tenminste 50 jaar oud zijn. Het zijn nummers die je nog maar zeer zelden op de radio hoort en die leemte wil ik graag vullen!

Voor de samenstelling ben ik op zoek naar mensen die liedjes willen aanvragen en die ook willen voorzien van een korte herinnering.

Welke liedjes doen u denken aan de bevrijding, wat voor nummer staat u bij als u denkt aan lange avonden rond de radio en op welk nummer heeft u gedanst toen u jong was?

Ook verhalen over steden en dorpen zijn welkom. Hoe zag uw stad er toen uit? Wat gebeurde er?

Om u wat inspiratie te geven wat namen van artiesten waar u aan zou kunnen denken: Eddy Christiani, de Chico's, Willy Derby, Lou Bandy, Het Cocktail Trio, Annie de Reuver, Bob Scholte, Frans van Schaïke, Sylvian Poons, Snip en Snap en Johnny en Jones.

De verzoekjes en verhalen kunnen gemaïld worden naar:
eberg@omroepgelderland.nl

of naar: vlagenwimpel@omroepgelderland.nl

Postkaarten en brieven kunnen gestuurd worden naar: Postbus 747 ,
6800 AS Arnhem tav Vlag en Wimpel - Eric van den Berg.

Met vriendelijke groet,
Eric van den Berg (presentator "Met vlag en wimpel")

026 - 3713663

Een soepfabriek in Harderwijk

H. Schaaf

Wil ik aan een stukje over de soepfabriek beginnen maar in plaats van woorden uit mijn pen vloeien tranen over mijn wangen, tranen van verdriet. Waarom? Omdat hoegenaamd niemand naar die fabriek heeft omgekeken, laat staan er iets van op papier heeft gezet. Zo kom ik vrijwel niks te weten. En wat ik dan nog weet, weet ik verkeerd. Diep treurig is het. Vertwijfeld grijp ik naar mijn hoofd, zeggende: "Mijn hemel, wat moet **geschiedenis** een vreselijk moeilijk schoolvak zijn!" Ik hoor u zeggen: "Begin d'r dan niet an, man" Best, maar dan zou die fabriek zo maar geruisloos wegglijden in de vergetelheid. En daar kan dan mijn Herderewich-hart weer niet tegen.

Ach ja, zolang men mij wil laten geloven dat Willem van Oranje het pistool, waarmee die boef hem neerschoot, zelf heeft bekostigd, zolang de roep ener marineheer: "Dan liever de lucht in" voor historisch doorgaat en zolang een echte historicus het bestaat - zijn boek heet **Nederland** - de aanslag op Rauter onder Putten te laten plaatsvinden - ik bedoel maar - zolang hoef ik me niet druk te maken over de zuiverheid van mijn verhaal.

Als gruwelijk lastig mannetje voor mezelf echter doe ik dat nu juist wel.

Briefhoofd uit de beginjaren '50

Het begint al met de oprichtingsdatum van die fabriek. Datum? Zelfs het jaár is nog een vraagteken. Als je tenminste enig gezag wil toekennen aan deel 2 van de Kroniek van Harderwijk, die beweert dat in 1963 de soep-fabriek 35 jaar bestond. Nou, mooi niet. Zo'n kroniek toch. Nog krijg ik het schaamrood op mijn kaken bij de erkenning haar mee in de wieg te hebben gelegd. Ja, ik kom er niet best vanaf met mijn actie ten gunst van die intussen verdwenen soepfabriek.

Dan maar eens gekeken in diezelfde kroniek en in haar voorganger wanneer de productie van soepen hier in Harderwijk is gestart. Wat ziet

mijn oog? Geen woord erover. Blindgangers zijn het, die kronieken, allebei. Oh, er zal wel een verontschuldiging voor die omissies te vinden zijn. Alweer grijp ik mis; ik kan er geen vinden. Of ik zou me in bochten moeten wringen die mijn oude, edoch lenig gehouden lichaam, zelfs niet maken kan. Wees eerlijk. Voor een wielrenner, die veel te laat bij de finish verschijnt, hebben we toch ook geen goed woord over? Laat staan als ie helemaal niet aankomt. En met dit laatste zelfs kun je die jaarboeken in het geval van de soepfabriek gerust vergelijken. Nu weet ondergetekende echt ook wel dat de soep niet zo heet wordt gegeten als ze wordt opgediend. Een toontje lager mag dus heus wel. In het geval van de kronieken echter wordt er ijskoud niet opgediend en al helemaal niet gegeten.

Oké, het gaat wel over de soepfabriek. Dus verder geen gezanik over die vermaledijde kronieken. Krengen zijn het. Zijn ze in één woord geprezen. Toch een verontschuldiging namelijk dat van kronieken bekend is dat ze bijkans altijd zijn gevuld met toevalstreffers die niet de schrijvers, wel de zoekers raken. Ga d'r maar aanstaan.

Ik mopper niet voor niks! Want hoe je het wend of keert, de FINO, later CALIFORNIA-fabriek is binnen het kader van de plaatselijke geschiedenis van een bepaald niet te onderschatten belang geweest.

Toen die fabriek er kwam steeg alleen al haar maat ver uit boven wat men in Harderwijk gewend was. Een front met een breedte die Harderwijkers nog nooit in hun woonplaats hadden gezien. Jááh, noem dat maar niks. En om het helemaal neer te zetten; het terrein van die fabriek heeft nog veel grotere maten. Markant, zeker! En dat op een plaats waar verder praktisch niks was dan een enkele boerderij in de omgeving van de nog maar net aangelegde Verkeersweg als onderdeel van de Zuiderzeestraatweg, die toen op moderne wijze Amersfoort met Zwolle verbond. Maar goed, ik zou niet meer op de kronieken terugkomen.

Dan maar wat anders geprobeerd en eens één van de beste fotoboeken van Harderwijk gepakt. Het fraaie boek dat door toedoen van de AFV Iris in 1981 is verschenen. Een boek dat zich tenminste ook buiten de oude wallen van Harderwijk begeeft. Dat moest dan toch wel raak wezen en op mijn droevig gezicht gloorde reeds het begin van een glimlach. Van alles staat erin, maar uitgerekend! Ge snapt het al? Geen soepfabriek. Een fabriek toch, die je in Harderwijk onmogelijk over het hoofd kunt zien. Totaal waardeloos. Of niet soms? Het werd een glimlach, in de kiem gesmoord. Dat er al even een glimlach op mijn gezicht verscheen, was op zich al een wonder want Herderewichers staan er niet om bekend dat ze gemakkelijk in de lach schieten.

Hongertochten., hongervinter 1944-45. Op weg naar de soeplitdeling in Harderwijk?

Waar dan heen? Naar de huisvrouwen in Nederland? Wellicht, want velen hunner hebben nog wel één en ander van California in de keuken staan. Gespaard op de bonnen en afkomstig uit de ook al niet te verwaarlozen dependance aan de Deventerweg. Doen we het toch met hun verhaal. Ondergetekende vreest met grote vreze dat dit verhaal in elk geval niks voor Herderewichers is. Die zijn er veel te serieus voor om zich te buigen over het werk van een medelid, dat er niet uitkomt en er zich dan maar met

een jantje-van-leiden vanaf probeert te maken. Misschien zijn er onder hen die minder serieus zijn en het wel een keertje lollig vinden eens niet al te ernstig te doen. Want het moge dan zo zijn dat er bij de oudheidkundige vereniging geen kaf onder het koren zit; het kan haast niet anders of er gaan stiekemerds met tweede levens onder haar leden schuil. En dat soort mensen houdt wel van een klapje tegen die verborgen kant van het leven. Verder weer. Toen voorts geen enkel ander boek in mijn boekenkast mij behoedde voor nieuwe treurnis dacht ik: "Verrek nou maar, ik stop ermee". Wat dagen later evenwel bracht iemand me op het idee eens in het museum te gaan kijken. Maar ja, daar mag je als bezoeker niet zomaar gaan zitten snuffelen in de paperassen. Nee toch?¹ Mijn raadgever zag me twijfelen, waarop hij me een opening bereidde, goed voor meer dan een paar tientallen onderwerpen over die verdwenen fabriek aan de Verkeersweg. Toen schrok ik dáár weer van. In je uppie geen beginnen aan, toch? Bovendien bedacht ik dat het op persoonlijke titel aanboren van bronnen: Struik Foods, oudgedienden van de fabriek, gemeentelijk of regionaal archief, enzovoort, toch niks wordt. Ik zie me al nederig met mijn petje in mijn hand voor zo'n grote deur staan. Mij niet gezien. Daarvoor moet je een martiale dame of heer bij de hand hebben. Iemand, die bovendien kan spreken namens de Oudheidkundige Vereniging Herderewich. Dat zet zoden aan de dijk. Een lezer met een beetje verstand voelt wel waar ik heen wil.

En al dat materiaal ligt daar maar te slapen. Niemand, die het aanroert. Voor hedendaagse dingen krijg je kennelijk geen mens wakker. Raar, maar waar. Raar, want wat vandaag contemporain heet, is morgen historie. Waar zit dan die totaal onverdiende verwaarlozing van iets wat er echt toe deed? Komt het soms doordat de fabriek het juist een mensenleven lang heeft volgehouden? Dat zou best kunnen. Laten we wel wezen, een mens is toch eigenlijk ook niet interessant, nietwaar. D'r zijn d'r ruim zes miljard van. Ook die gedachte moet het begeven en wel omdat er per slot van rekening geen ruim zes miljard soepfabrieken in Harderwijk hebben gestaan.

Ophouden met gissen, jongen. Heel stout hoop ik stiekem in mijn hart dat Herderewich nog's een keer een "werkgroepje soepfabriek" opricht. Gezien mijn miskleunen bij toch blijkbaar ergens bestaande gegevens? En nu nog levende getuigen!? Vanzelfsprekend zonder mij, een man die zelf immers niet eens op het museum weet te komen.

1. noot van de redactie: De bibliotheek van zowel het Stads museum als het Gemeentearchief is voor het publiek toegankelijk

Restant van het klooster in het Stadspark

Nog steeds wordt in Harderwijk door de oudere Harderwijkers gesproken over de Markt als de Broederen of de Breuren naar het Minderbroedersklooster, dat hier ooit heeft gestaan (op de plek waar nu Hotel Klomp gevestigd is).

Als je van de Markt komend in de Donkerstraat de eerste doorgang links neemt kun je in de linkerhoek van het park nog de achtermuur van dit klooster zien.

Harderwijk heeft vijf kloosters gehad, waarvan niet minder dan vier Franciscaanse kloosterstichtingen. Behalve het oude Conventuelenklooster waren er nog drie Tertiariiskloosters n.l. het St.Agnesklooster (1400 - 1454), het St.Catharinaklooster (einde 14e, begin 15e eeuw) en Clarendal (eerste helft 14e eeuw).

Van deze vier Franciscaanse kloosterstichtingen bestaan tot op heden nog het Clarendal (thans Burgerweeshuis) en de in 1502 gebouwde kerk van het Sint Catharinaklooster, die dienst heeft gedaan als R.K. kerk en vele andere doeleinden heeft gediend (o.m. Universiteit).

Beperken we ons nu tot het Minderbroedersklooster.

Lange tijd is men van mening geweest, dat het Minderbroedersklooster van deze stad werd gesticht in 1312, volgens anderen zelfs nog later, in 1339. Met zekerheid is thans komen vast te staan, dat het klooster al veel eerder bestond. Het wordt n.l. reeds vermeld in een oorkonde van 28 april 1290, waarin aan de Minderbroeders van Harderwijk 'infra septa Fratrum Minorum', een hof in volle eigendom wordt afgestaan.

Een andere oorkonde, bewaard in het Gemeentearchief, gedateerd 29 juni 1294 spreekt van 'in domo fratrum Minorum'.

Het klooster was gelegen tegenover het (oude) Raadhuis aan de Markt. Het was omgeven door een gracht. Het kloosterkerkhof was omringd door een muur, hetgeen blijkt uit een verklaring door Gardiaan fr. Alart Leghen voet op 26 april 1339 aan het stadsbestuur gegeven.

Altijd heeft het Harderwijkse klooster veel weldoeners gehad. Behalve de Deken van het kapittel der St. Mariakerk in Utrecht, die op 28 april 1290 de eerst gekende schenking aan het klooster deed, kunnen we als weldoeners vermelden: Griete Bluets, die in 1447 een zilveren kelk met pateen¹ schonk.

Op de voet van de kelk stond St. Franciscus afgebeeld en omstreeks 1400 kreeg Gardiaan Dierc van Lynne een monstrans cadeau. De stad Harderwijk gaf in 1531 een nieuw orgel en daarenboven kreeg het klooster meerdere schenkingen "in natura".

Onder de bijzondere begunstigers van het klooster behoorden steeds de hertogen van Gelre, hetgeen blijkt uit een Ordinantie van Hertog Karel op 15 juli 1522, waarin genoemde hertog verklaart 'dat zijn voorvaderen jaarlijks het klooster ondersteunden o.a. met 100 malder koren.

Op 18 juli 1522 beveelt genoemde hertog, dat dit koren vóór alle andere lasten geleverd moet worden uit de opbrengst der hem verschuldigde Tienden en Accijnzen te Harderwijk.

Een broeder in een kloostergang

Deze Ordinantie wordt nogmaals gepreciseerd op 2 juli 1529. De hertog vraagt van de Minderbroeders als tegenprestatie 'dat zij vur syne vurvaderen in alle godsdiensten dag en nacht zullen bidden. Grote welstand schijnt het klooster echter niet te hebben gekend, want juist in de jaren waarin ons thans nog bekende schenkingen worden gedaan (15e eeuw) beveelt David van Bourgondië, bisschop van Utrecht, het Minderbroeders-klooster te Harderwijk aan in de weldadigheid der gelovigen (februari 1482). Tot overmaat van ramp werden klooster en kerk op 31 juli 1503 door brand vernield (bij ons bekend als de stadsbrand van 1503) en eerst in 1512 konden de Broeders het weer herstelde klooster betrekken.

Dat de Minderbroeders zich op zielzorggebied niet onbetuigd lieten mag men afleiden uit een geschil tussen hen en de parochiegeestelijkheid, dat ter beslechting werd voorgelegd aan het gemeentebestuur. Het was echter niet door de Minderbroeders aan het gemeentebestuur voorgelegd, zoals Mon. Bat.1 beweert (ibid.98)

Ook als Notarii Publici hielpen de Minderbroeders hun medeburgers meerdere malen. O.a. werd een oorkonde van Koning Erik van Denemarken aan de bewoners van Harderwijk gegeven op 26 september 1316 door de Gardiaan, de lector en andere leden van de Harderwijkse Gemeente en op 18 mei 1361 bevestigd.

Over de vraag of het klooster van Harderwijk vóór 1569 is overgegaan naar de richting van de Observanten is veel gedebatteerd. Het standpunt, dat fr. David de Kok inneemt moet wel als heel merkwaardig worden gekenschetst, Volgens deze, overigens verdienstelijke Franciscaanse geschiedschrijver, zou het Harderwijkse klooster omstreeks 1450 tot de observanten zijn overgegaan en hij voegt er aan toe "sedert 1450 hebben de Franciscanen er blijkbaar rustig gewoond, hard gewerkt en veel goed gedaan". Wel worden door de schrijver misstanden vermeld in een document, gedateerd 3 mei 1569, maar..... deze worden terloops goedgepraat. Dat genoemde schrijver zich ten opzichte van zowel overgang als toestanden volkomen vergist, is aan geen twijfel onderhevig.

Wat zeggen immers de feiten ?

1. Zeker is het, dat tijdens het Provinciaaljaar van fr. Henricus van Warl uit Keulen met Hertog Arnoud van Gelre onderhandeld is over invoering der Observantenrichting in het Harderwijkse klooster. Eveneens is het zeker, dat vier Observanten uit het klooster van St. Omer enige tijd in het klooster van Harderwijk vertoefd hebben.

Zeker is het ook, dat in enige oorkonden, bewaard in het Gemeentearchief melding wordt gemaakt van "Observantie" in het klooster van Harderwijk. Zeker is tenslotte, dat in reeds genoemd aanbevelings-schrijven van David van Bourgondië, bisschop van Utrecht het door hem aanbevolen klooster genoemd wordt "Conventus Fratrum Minorum de Observantia". Dit alles bewijst echter geenszins dat de kloostergemeente m.a.w. het klooster dat aan deze gemeente behoorde, bij de Observanten aangesloten was. Nergens wordt vermeld, dat het klooster, inclusief kloostergemeente, wederom is teruggekeerd tot de conventuelenprovincie. Dit wordt zelfs niet vermeld in de Provinciaaljaarstijd van fr. Antonius van Kampen, die zich alle moeite gaf om de kloosters van de Provincie, welke naar de Observantenrichting waren overgegaan, voor de Conventuelen terug te winnen.

Van TERUGKEER is geen sprake ! Toch zijn er onweerlegbare bewijzen, ook na de scheidingsbulle van Leo X (1517) dat het klooster van Harderwijk tot de Conventuelenprovincie van Keulen heeft behoord.

VAST STAAT immers, dat

- a. fr. Hermann Neuss, Provinciaal der Keulse Provincie der Conventuelen op 13 maart 1523 enige weldoeners van het Harderwijkse klooster, n.l. Cherlachus Voet en zijn toekomstige echtgenote "affilieerde".
- b. Dat Karel V in 1540 aan de Conventuelen-Provincie van Keulen, fr. Arnold van Luxemburg een vrijgeleide gaf om het klooster ZIJNER ORDE .. in Deventer, Harderwijk en Roermond te visiteren.
- c. Dat op 26 april 1569 de Conventueel fr. Winandus Tertoirie, oud-Gardiaan en Lector van Deventer, tot Gardiaan van het Klooster te Harderwijk werd aangesteld.
- d. Dat het bevel tot uitdrijving, door Alva aan de Burgemeester van Harderwijk gericht aangaande de kloosterlingen, op 24 juli 1569, alleen maar spreekt over het Gaudentenklooster aldaar.
- e. Ten overvloede zij nog vermeld, dat het Harderwijkse klooster niet voorkomt op de lijst van Observantenkloosters in 1527.

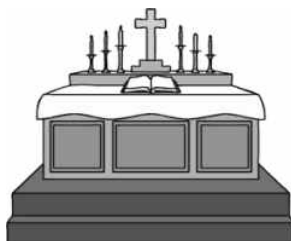
De conclusie uit dit alles kan dan ook niet anders zijn dan deze:

het klooster van Harderwijk is tot 1569 een Noord-Nederlands klooster der Keulse Conventuelenprovincie gebleven.

2. Helaas kunnen we niet instemmen met fr. David de Kok wanneer hij beweert, dat sinds 1450 in het Harderwijkse klooster "rustig" is geleefd; de waarheid gebiedt ons te stellen, dat in 1540 ook in het Harderwijkse klooster mensen met ketterse sympathieën werden gevonden. In 1566 werd in de kerk der Conventuelen de nieuwe leer verkondigd, met als gevolg een beeldenstorm in de kerk.

Toen op 26 april 1569 fr. Winandus Textoris als Gardiaan te Harderwijk werd geplaatst meende men ongetwijfeld dat de orde en rust was herwonnen. Nog in hetzelfde jaar werd de stad door Alva veroverd en de Conventuelen uit hun klooster verjaagd. Het klooster werd aan de Observanten gegeven. Reeds in 1572 werd Harderwijk heroverd door de Staatse troepen en de Observanten werden gevangen genomen en eerst na betaling van een hoog losgeld vrijgelaten. Zij werden echter uit de stad verbannen. Klooster en kerk - de laatste werd door brand ernstig beschadigd - werden op 25 juni van dat jaar, eigendom van de stad, welke de gebouwen spoedig liet afbreken.

1. Pateen: edelmetalen schoteltje om de hostie op te leggen

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden berichtten.

In de zomer van 1904 ontvangt de Harderwijker Courant diverse ingezonden brieven, variërend van "de mening van een Moeder" over de benoeming van een vroedvrouw als opvolgster van mej. Pronk tot een brief vanuit Assen van het oud-raadslid A.M. Kok.

De moeder benadrukt het belang van de benoeming van iemand met enige jaren praktijkervaring achter de rug. Kok schrijft over een onderwijszaak uit 1902. Een toen door de raad genomen besluit is nog niet uitgevoerd. Een heroverweging van dat besluit zou z.i. wenselijk zijn, omdat bij de stemming twee besliste tegenstanders niet aanwezig waren. Andere stemmingen zijn destijds uitgesteld, maar deze niet.

Een andere scribent is lovend over Harderwijk, gezien de ligging aan zee en bij de bossen. Hij noemt ook het Zuiderzeebad, hoewel dat eigenlijk op een andere plaats zou moeten komen omdat de weg erheen vele afschrikt, èn De Harmonie. De vreemdeling die één keer een concert aan zee heeft bijgewoond vergeet dit niet meer, volgens de schrijver.

Hij memoreert ook de "diverse pogingen tot vooruitgang" die nog worden ondernomen. Zo zal de heer F.G. Poptie in het voorjaar van 1905 zijn Hotel-Pension Oranje-Mecklenburg openen. Op 16 augustus heeft zijn jongste dochter, de 8-jarige Susanna Gerdina, de eerste steen gelegd.

En dan zijn er nog de plannen van de heer A.J. Krieger uit Amersfoort voor de aanleg van een stoomtram. De raad heeft er al vele uren aan besteed en de verslagen - met exploitatiecijfers - zijn in de krant verschenen. Later is er sprake van een paardentram. Voor- en tegenstanders laten van zich horen, waaronder 180 ingezetenen die in een ingezonden brief verzoeken om de paardentram niet van gemeentewege aan te leggen, daar dit naar hun mening verhoging van de belastingen tot gevolg zal hebben. Misschien is dit meer iets voor een particulier initiatief, net als de plannen voor de verharding van de zandweg van station Hulshorst naar de kom van Hierden. Hiervoor nodigt A.C.J. Vitringa de inwoners van Hierden en Hulshorst uit voor een bijeenkomst in de school in Hierden.

Als in september het Zuiderzeebad de poorten weer sluit, schrijft een zekere H. dat hij het wekelijks genomen aantal baden gevolgd heeft. Hij heeft de indruk dat de animo voor de zondagsopenstelling van het bad niet groot geweest is en wil daarom graag weten hoeveel baden er in dit -toch gunstige- seizoen op zondagen zijn genomen. Het blijkt om slechts 29 baden te gaan, zodat z.i. de opening op zondag beter teruggedraaid kan worden.

Gedurende de zomer is er geregeld een concert van De Harmonie te beluisteren. De muzikanten doen aan diverse wedstrijden mee en komen van het concours in De Lutte met twee prijzen thuis. Verder krijgen zij een eervolle uitnodiging van Mr. L.C. Besier en Jonkvr. G.A. baronesse van Isselmuden in Hulshorst om de 7e juli op hun bruiloft muzikaal de feestvreugde te verhogen.

De bewoner van De Essenburg in Hierden haalt de krant, omdat hij een foto maakt van een groep zigeuners, die daar een rustpauze houdt. De mensen waren in Harderwijk niet welkom en zijn daarom om de stad heen begeleid tot in Nunspeet.

Een scharenslijper mag niet aan de Broeksteeg verblijven en hij wordt met zijn woonwagen verwijderd.

Onduidelijkheid is er over een vreemd geval van mishandeling van de tuinmansjongen G.H. Nader onderzoek wijst uit dat er mogelijk sprake is van hallucinatie.

Politie-varia

De Oliestraat is in rep en roer omdat de weduwe Van L. al twee dagen niet gezien is. Er wordt iets ernstigs vermoed, waarop de politie de woning betreedt. De vrouw blijkt zich in het huis te bevinden en heeft zichzelf uit een grill opgesloten.

Achter de Muur beëindigt de politie een vechtpartij tussen C.v.S. en zijn schoonvader S.v.W. Eveneens is handelend optreden nodig in een bierhuis aan de Boompjeswal.

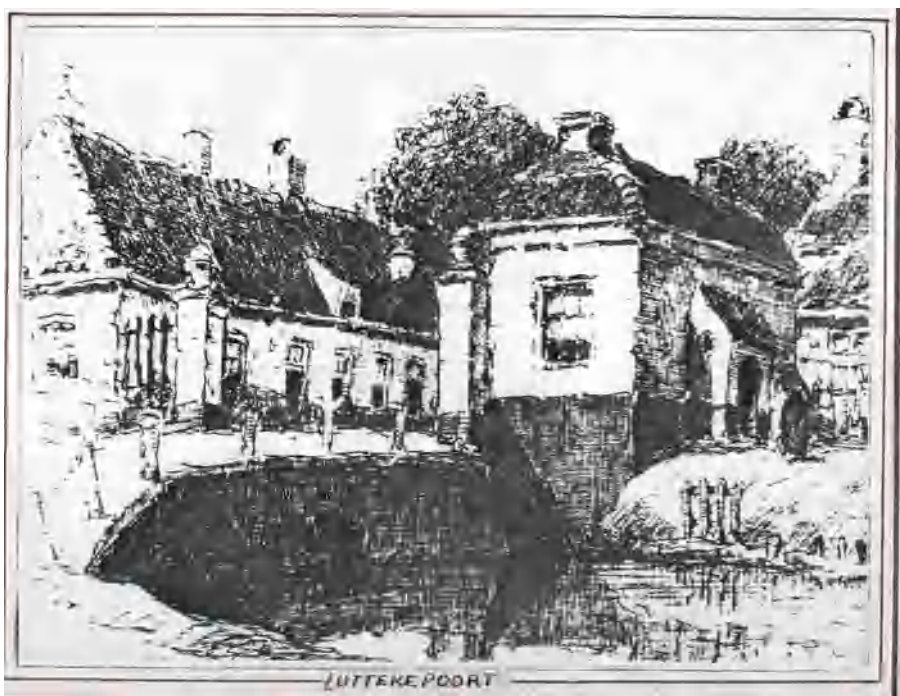
Van een Hierdense koopvrouw, die in de Donkerstraat haar wagen even onbeheerd heeft laten staan, is een zakje met bonen gestolen en uit een woning aan de Bewaarschoolsteeg is een zilveren horloge met ketting ontvreemd.

Met een vorm van vreemd gedrag krijgt B.S. te maken. Van zijn veld met aardappelen is het loof afgesneden. Van ander vandalisme is sprake bij de winkelier Zikking in de Schoenmakerstraat. Het onderstuk van de winkelpui is met koolteer overgoten. Hij looft een beloning van fl. 10.= uit voor inlichtingen die leiden tot ontdekking en veroordeling van de dader.

Op 31 augustus - de avond van Koninginnedag - is in de Donkerstraat een woning beschoten, waardoor een rond gat in de ruit en de gordijnen is veroorzaakt. Vervolgens is de kogel afgeketst op het plafond en achter het behang verdwenen.

Bij de politie wordt de vondst aangegeven van een kerkboek "voor Rooms-Catholieken" en - in een perceel rogge van W.H. - een flacon odeur.

Het 3-jarige zoontje van de agent P. Hannessen valt van de leuning bij de Luttekepoort in de Bleekgracht en ligt geruime tijd in de slijkerige bodem, voordat stadgenoot B. Kok hem op het droge brengt.

Luttekepoort met Bleekgracht

Een dochtertje van G.B. komt in de haven terecht en wordt uit het water gehaald door A. Hamstra. De scheepstimmermansknecht Van Gelder reanimeert haar en dit is niet de eerste keer, dat hij zo het leven van een kind redt.

"Zorgeloze moeders en verstrooide kindermeisjes" moeten zich het bericht aantrekken over een kind van een jaar of drie, dat in de vooravond nog rondwaalt bij de Israëlitische Begraafplaats. Een paar opgeschoten jongens bezorgen het kind aan het juiste adres.

Onderwijs

Begin augustus is het zomervakantie. Op 8 augustus - al een vrije dag - organiseren enkele onderwijzers weer het reisje voor de kinderen van school A. Zij hebben er hun vrije tijd voor over om de jeugd "een aardige dag" te bezorgen.

De heer Van Buitenen, die sinds een jaar lid is van de schoolcommissie, bedankt voor een benoeming aan de Avondtekenschool.

Mej. Van 't Slot, onderwijzeres aan school E te Hierden en de heer P. van der Meij van school C hebben ontslag aangevraagd, resp. wegens vertrek naar Arnhem en een benoeming tot hoofd in Ede. Later wordt bericht dat hij voor die benoeming alsnog bedankt heeft en dat de ontslagaanvraag is ingetrokken.

Schoolklas Hierden ca. 1904. Foto: Peter v.d.Lee.

Om aan enige scholen nieuwe personeelsleden te kunnen benoemen is een voordracht opgesteld, "die - in afwijking der usance - thans geheim gehouden wordt".

Voor de scholen A, C en E hebben zich resp. 23, 5 en 18 sollicitanten gemeld. Als er, midden juli, proefflessen gegeven moeten worden is dat geen pretje bij een temperatuur van 79 graden F. Voor de leerlingen betekent een temperatuur van 80 graden F of meer aan het eind van de ochtend een vrije middag.

Van 27-29 september zijn de scholen op last van de burgemeester gesloten i.v.m. mazelen en roodvonk. Al ruim twee weken heersen deze ziektes en doen zich onder de kinderen ook opvallend veel gevallen van kink- en slijmhoest, keelaandoeningen en difterie voor.

Land- en tuinbouw

De gunstige zomer heeft meegewerkt aan een grote aardappeloogst. Gaf een spint land vorig jaar een opbrengst tussen de 1 en 2 mud, nu hebben de Harderwijkers soms wel 7 à 8 mud geoogst, van een uitstekende kwaliteit en grootte. Een zeldzaamheid is een stronk met 115 aardappels. F. Kappers, de pachter van een bouwkamp aan de Kleine Grintweg, heeft twee exemplaren gerooid van resp. 650 en 750 gram, maar - baas boven baas - een ander wint het nog met een pieper van 800 gram. De krant start dan een soort competitie met de vraag: Wie brengt ons de grootste appel of peer? C. Vierhout haalt de krant met een bericht over zijn jonge kippen die - in april uitgekomen- in september al aan de leg zijn. De garnalennis-serij beleeft goede tijden. Een ingezetene die de garnalen gepeld verzendt geeft werk aan ca. 50 huisgezinnen die hier wel fl. 9.= per week mee kunnen verdienen. Ook andere vis wordt per spoor naar Utrecht verzonden.

Visserij

Er is een aanvraag voor een garnalenspellerij en visrokerij op een stuk grond buiten de Vispoort. Hierdoor zal er - hopelijk - een eind komen aan de klachten van omwonenden over de onooglijke mestvaalt daar. De uitvoering van een ander plan maakt ook niet iedereen blij. Het achterste gedeelte van de Diepe Gracht wordt gedempt en dit zal de schaatsers tegenvallen. Al eerder is de aandacht op die omgeving gevestigd, waar een stortplaats van puin en ander afval "het schoonste punt van de Plantage" ontsiert. De omgeving van de haven krijgt ook een ander aanzien.

Op het Bergje tussen de Molenwal en de Zoutkeet komt een houtdepot van de gemeente.

Het "Bergje" tussen Molenbelt en Zoutkeet.

Een heuveltje voor de Rechte Oosterwijk wordt geslecht. Het heeft als voordeel dat de kade breder wordt, waardoor de voerlui met zwaar beladen wagens een betere toegang tot de stad krijgen. Tijdens het werk komen er nog stukken van een brede oude stadsmuur voor de dag. De bewoners van de Friesche Gracht zijn zeer tevreden over de aangelegde gasverlichting.

Nijverheid en handel

"Op den Huize "Klein Essenburg" onder Harderwijk" vindt een verkoping plaats van enige overcomplete meubelen.

De heer O. van Polen pacht voor fl. 60.= per jaar (met bijkomende kosten) de gemeubileerde en gerestaureerde Concertzaal.

Concertzaal, op de 1e verdieping van het gebouw op de linkerhoek van de Donkerstraat.

De bezittingen van bakker Willem Tweehuizen worden verkocht i.v.m. een faillissement. De belangstelling is niet groot en alles, bakkerswagen, sucade, krenten, puddingpoeder en een kooi met duiven, gaat voor "een appel en een ei" weg.

Het nagras van diverse percelen wordt verpacht. Het betreft o.a. het Rietgat, eigendom van Hk. van Vledder; het Nonnenkampje en het Zuiderkampje aan de Broeksteeg van W. Zegers; voor L. van Esveld het Potweiland in Hierden en voor de kerkvoogdij van Harderwijk het Hommelgat.

In de nieuwe Drankwet zijn artikelen opgenomen, waarin bepaald wordt dat gedurende 2 uur vóór en 2 uur na een verkoping of veiling geen sterke drank mag worden geschonken.

Kerkennieuws

Bij de Ned. Herv. Gemeente volgt notabel B.G. van Daalen de heer Stute op als kerkvoogd.

De gemeente krijgt in de persoon van Ds. J. Buenk uit Vreeswijk een nieuwe predikant in de plaats van Ds. Hattink.

In de vacature van Ds. Moeton is een beroep uitgebracht op Ds. Los uit Barneveld, die echter bedankt heeft. Een aantal gemeenteleden ziet graag dat de kerkenraad Ds. Los nogmaals beroept. Bij H. Karssen aan de Kleine Marktstraat is gelegenheid hiervoor een verzoekschrift te tekenen, waaraan 130 lidmaten meedoen. Zij krijgen echter te horen, dat art. 53 van het reglement op de vacatures het onmogelijk maakt aan hun verzoek te voldoen.

De heer J. Luiting neemt afscheid als koster. Uit zeven sollicitanten wordt de heer A. de Beijl als zijn opvolger gekozen.

Feest

Er is in de stad geen feest op de verjaardag van koningin Emma, maar wel een grote parade op de hei tussen Ermelo en Putten, die veel belangstelling trekt. Men komt te voet, met de fiets of het rijtuig en per spoor. "Ook de zieken van geest hebben genoten" zo is te lezen over de aanwezigheid van een aantal verpleegden van Veldwijk.

De adjudant-onderofficier bij het Kol. Werfdepot B.J. Ephraim krijgt op Koninginnedag de "eere-medaille van Oranje-Nassau, in goud, bij bevordering".

Tot slot een paar berichtjes uit de Burgerlijke Stand:

Het gezin van landbouwer Kraaijenhof achter de kerk is zwaar getroffen door de heersende kinderziektes. Van de vier kinderen zijn de oudste en de jongste (Cornelisje van 6 en Hendrikje van 1) eind september een dag na elkaar overleden, terwijl er nog één kind ziek is.

En op 17 augustus 1904 zijn in het huwelijk getreden Johannes Peter de Lange en Willemina Klasina Jansen, de ouders van wijlen de bekende gezusters De Lange.

Publicaties, zolang de voorraad strekt.

prijs in EURO's
per september 2004

formaat circa 210 x 150mm (A-5):

Herderewich Kroniek (voorm. kwartaalblad) voor zover nog aanwezig	0.50
Index op "Herderewich Kroniek", (1974-1989)	0.50
Historisch Jaarboek Harderwijk, voor zover nog aanwezig	3.50
Vittepraetje (ons kwartaalblad), voor zover nog aanwezig	0.50
Index op Hist. Jaarboeken 1990-'95 + Vittepraetje tot maart 1999	0.50
Wandelingen door Oud-Harderwijk, (112 blz.)	3.50
Wandelroute Harderwijk, (15 blz.)	0.50
Kerkenroute, (10 blz.)	0.50
Het dagelijks leven in het begin van deze eeuw, (27 blz.)	1.50
De Calicotfabriek van W. Averink te Harderwijk, enz., (67 blz.)	2.00
Schepenen aan de Zuiderzee (gebonden, 271 blz.)	13.50
Het Kleuter-, Lager- en Beroepsonderwijs van 1800-1985 te H'wijk	2.00

formaat circa 300 x 210 mm (A-4):

Beelden Belicht en beschreven (<i>nieuw</i>)	29.50
Klapper op de volkstelling van 1830 met index (140 blz.)	5,00
Klapper op de volkstelling van 1840 met index (121 blz.)	5,00
Klapper op de geboortes van 1811-1860 met index (271 blz.)	16.00
Klapper op de geboortes van 1861-1902 met index (282 blz.)	18.50
Klapper op de huwelijken van 1811-1930 met index (330 blz.)	21.50
Index op de resolutieboeken (250 blz.)	17.50
Verjaardagskalender met Harderwijkse middenstanders	OPRUIMING 1.00

formaat circa 210 x 100mm:

Monumentenreeks: 15 verschillende onderwerpen, alle uitgaven p.st.	2.00
--	------

Oude ansichtkaarten

Diverse Harderwijkse ansichten in kleur en zwart/wit	0.50
--	------

NIEUW

Kadastrale Atlas (<i>nog enkele!</i>)	17.50
Naaldbanden A5, voor minimaal 3 jaargangen Vittepraetje	OPRUIMING 2.00
Jubileum CD-1, 30 jaar Herderewich publicaties	12.50
Jubileum CD-2, diverse bronnen uit het gemeentearchief	12.50

Te koop bij:

uw penningmeester: J.P.Heyelaan 58 te Harderwijk, tel. 0341-414431

Het is al weer ruim 7 jaar geleden, dat ons Herderewichlid van het eerste uur Henk Schiffmacher overleed.

Veel Harderwijkers kenden hem als slager, maar hij werkte ook met nog drie anderen aan de geschiedenis van de visserij in Harderwijk.

Ik ontmoette hem op het gemeentearchief, waar hij zich bezig hield met de visserij en ik Harderwijkse families uitzocht.

De gegevens van onderstaande stamreeks heb ik van hem. 't Lijkt logisch dat de oudste generaties Schiffmacher, die uit Scheibenhard in de Elzas kwamen, gezien de naam, iets met de scheepvaart van doen zouden hebben, maar de oudste voorouder die we kennen was oa. onderwijzer.

De familie was en is Rooms-Katholiek.

Toen mijn ouders in 1940 in Harderwijk kwamen wonen, werden ze klant bij de ouders van Henk, ook al in de Luttekepoortstraat. Toch heeft Schiffmacher daar niet altijd gewoond, zoals uit onderstaande stamreeks blijkt.

De jonge Henk Schiffmacher (1947) met zijn vader in de slagerij

Henk zat altijd vol verhalen over Oud-Harderwijk, sommige zelf meege- maakt, anderen uit overlevering, de laatste misschien wel wat aangedikt, maar dat maakte het "horenswaardig".

STAMREEKS van Hendrikus Wilhelmus (Henk) SCHIFFMACHER

Hendrikus Wilhelmus SCHIFFMACHER, slager, geboren op 30-8-1921 te Harderwijk, overleden op 11-3-1997 te Harderwijk op 75-jarige leeftijd.
Gehuwd op 29-jarige leeftijd op 26-6-1951 te Harderwijk met
Maria Aleida MERTS, 24 jaar oud, geboren op 2-2-1927 te Oldebroek, dochter van Peter MERTS en Jaantje HILHORST.

Ouders

Hendrikus Johannes Everhardus SCHIFFMACHER, slager, geboren op 27-7-1888 te Harderwijk, overleden op 30-9-1966 te Harderwijk.
Gehuwd op 21-4-1914 te Zwolle met
Wilhelmina Anna BITTERLING, geboren op 16-1-1889 te Hoogland, overleden op 3-11-1964 te Harderwijk, dochter van Gerrit BITTERLING en Maria SPIJKER.

Grootouders

Christiaan SCHIFFMACHER, vleeschhouwer, geboren op 22-8-1842 te Harderwijk, overleden op 8-2-1922 te Harderwijk.
Gehuwd op 25-6-1879 te Nijkerk met
Catharina van de WEIJER, geboren op 18-10-1858 te Nijkerk, overleden op 18-9-1907 te Harderwijk, dochter van Hendrikus van de WEIJER en Gijsbertha MEULENKAMP.

Overgrootouders

Albartus SCHIFFMACHER, vleeschhouwer, slager, geboren op 2-3-1813 te Harderwijk, overleden op 29-7-1898 te Harderwijk.
(Bevolkingsregister 1850-1855: wijk 3-huis 39 in de Donkerstraat, naar wijk 5-huis 24 in de Luttekepoortstraat).
Gehuwd op 3-8-1840 te Harderwijk met
Catharina BEKKERS, geboren op 26-12-1807 te Putten, overleden op 8-9-1885 te Harderwijk, dochter van Christianus BEKKERS en Maria LENERS.

Betovergrootouders

Georg Michael SCHIFFMACHER, vleeschhouwer, broodslijter, daghuurder, geboren op 4-1-1784 te Scheibehard, overleden op 13-12-1857 te Harderwijk.
(Bevolkingsregister 1850-1855: wijk 6-huis 4 in de Hoogstraat, naar wijk 9-huis 5 in de Jodenkerkstraatje.)
Gehuwd op 20-9-1811 te Harderwijk met

Elisabeth van OIJEN, gedoopt (RK) op 25-5-1780 te Harderwijk, overleden op 10-1-1834 te Harderwijk, dochter van Albertus van OIJEN, vleeschhouwer, en Hendrina Hendrica BUIJTENHUIJS.

Na Elisabeths overlijden hertrouwde hij Joanna Wolters uit Deventer.

Oudouders

Jean Jacques (Joannes Jacobus) SCHIFFMACHER, muzikant, gedoopt (RK) op 16-8-1751 te Scheibehard, overleden op 10-3-1794 te Scheibehard.

Gehuwd voor de kerk op 22-jarige leeftijd op 25-10-1773 te Scheibehard met

Margueritte MÜLLER, geboren ca. 1753 te ?? Overleden op 10-9-1819 te Scheibehard.

Oudgrootouders

Godefridus (Godefroy) SCHIFFMACHER, kleermaker, schoenmaker.

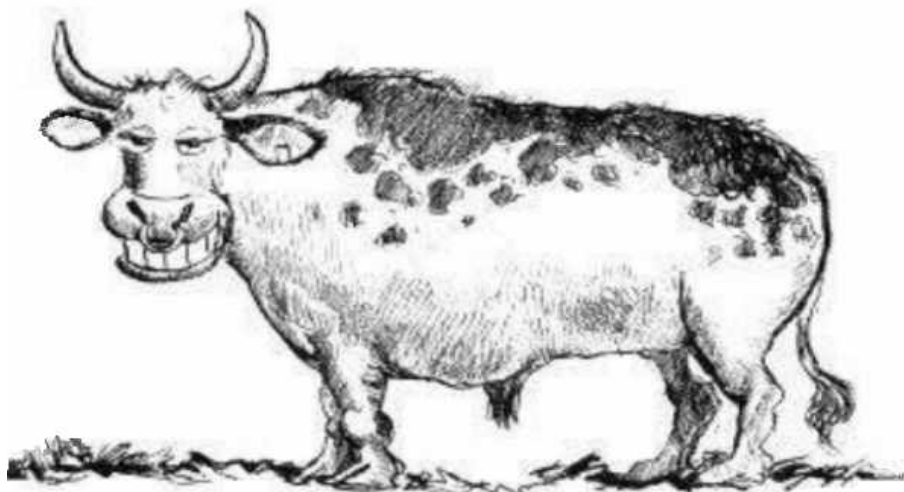
Gehuwd voor de kerk op 11-8-1739 te Scheibehard (Elzas) (RK) met Catharina SCHAUER.

Oudovergrootouders

Dominicus SCHIFFMACHER, onderwijzer, schrijver, kleermaker.

Gehuwd met

Anna Margaretha NN.

Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden

Bestuur:

		postcode	telfoon	functie
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
P. Stellingwerf				candidaat-secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	penningm.
R.van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	excursies
J. de Groot	Stationslaan 165	3841 CZ	42 82 72	excursies
C.S.E. Muiser	Rietgorsmeen 53	3844 ZL	42 81 37	P.R.

Redactie:

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	hfd.red.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Ledenadministratie

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	
----------------	-----------------	---------	----------	--

Werkgroep archeologie:

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
W.D. Grimm	Bunschotenmeen 33	3844 HE	41 86 61	lid
namens de Archeologische Werkgroep Nederland:				
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	3844 ZV	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:

G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
R. van Sonnen-Kost	Middenlaan 9	3843 BA	41 59 48	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5, Ermelo	3851 XZ	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	3844 EC	41 64 16	lid
W. Van Wijk	Pegasus 21	3893 DR	Zeewolde	
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:

J.J.H. Kooiman	Burg.Numanlaan 76	3841 XN	41 96 38	voorz.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid

Werkgroep Open Monumentendag

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4, Hierden	3849 WA	41 73 24	lid
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid
Namens het Stadsgilde:	Mevr. A. Philipsen			

Werkgroep Excursies

J.C. de Groot	Stationslaan 165	3844 GD	42 82 72	voorzitter
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid

naam	straat	postcode	telefoon	funktie
Werkgroep Geveldocumentatie				
R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	

Werkgroep Website

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	
----------------	-----------------	---------	----------	--

Werkgroep Redactiecommissie "Harderwijkreeks"

J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	3841 XN	41 96 38	
J.P.H. van Valderen	Muntplein 21	3841 EE	43 07 44	

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

hoofddistributeur	G. Berends	Rederijkerstraat 8	41 34 98	
-------------------	------------	--------------------	----------	--

verspreiders

wijk	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Churchillaan 47	41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. de Vries	Rooseveltlaan 24	
4 = De Stad	J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	41 96 38
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4	41 43 38
6 = Stationslaan	R. v..d.Schaaff	Laan der VN 9	41 36 13
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 18	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	G. Berends	Rederijkersstr. 8	41 34 98
14 = Vissersbuurt	Mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Friesegracht 7	41 51 73

reserve-verspreiders Harderwijk

J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
A. den Oudsten	Burg. Numanlaan 24	42 06 45
H. Skora	Churchill-laan 2	41 53 97
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31
Mevr. J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64

reserve-verspreiders Hierden

B. Rutgers	Duinlaan t.o. 19	45 20 61
Mevr. de Gans	Beekweg 8	45 21 06
L.W. Warmenhoven	Oostermheenweg 16	45 19 05

reserve-verspreiders Ermelo

Mevr. Beijer	Azalealaan 11	553020
W. Hamstra	Harderwijkerweg 157	423011
Mevr. S. Sikkes	Kon.Emmalaan 29/67	554724

Dinsdag 7 september: **Lezing: “De bastions van Harderwijk”** waarbij het thema van Open Monumenten dag de hoofdrol speelt.
Spreeker: J.J.H. Kooiman
Aanvang: 20.00 uur. Plaats: Plantagekerk

Voorafgaande aan deze presentatie vindt een ledenvergadering plaats met als enige agendapunt de verkiezing van de secretaris van de vereniging. Als kandidaat stelt het bestuur de heer P. Stellingwerf. Tegenkandidaten kunnen zich tot de opening van de vergadering bij de voorzitter opgeven.

De presentatie begint met een beknopt overzicht van de terminologie en drie eeuwen geschiedenis van de vestingbouw in Nederland.

Vervolgens wordt uitgebreid aandacht besteed aan de ontwikkeling van de verdedigings-werken van Harderwijk in de periode van 1231 tot omstreeks 1800.

Verder komen twee beroemde vestingbouwers in beeld. Dat zijn: Simon Stevin die in 1598 een ontwerp maakte voor nieuwe verdedigingswerken en Menno Baron van Coehoorn die in 1685 de grondbeginselen van het zogenaamde Nieuw-Nederlandse stelsel van vestingbouw ontwikkelde.

Vanaf de zestiende eeuw had Harderwijk vijf verdedigingswerken, gedeeltelijk in de vorm van bastions. De omtrek van die vijf oude verdedigingswerken zijn tot op de dag van vandaag zichtbaar gebleven in de plattegrond. Twee bastions hadden vroeger een lugubere naam: Keelaf en Cortendood.

Ondanks die vreesaanjagende oude namen zal onze spreker op 7 september ongetwijfeld streven naar een vreedzame lezing voor een vredelievend en modern publiek.

Zaterdag 11 september: “Open Monumentendag”
Thema: Verdediging
Landelijke titel “Merck toch hoe sterck”

De 18e Open Monumentendag sluit met dit thema aan bij de herdenking van de 300-ste sterfdag van de beroemde Nederlandse vestingbouwer Menno van Coehoorn. In heel Nederland zullen monumenten van militaire verdediging dit weekend centraal staan.

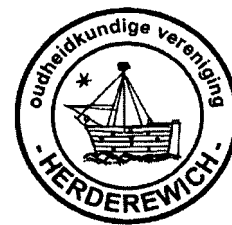
Zaterdag 9 oktober: **Najaars-excursie, bestemming Leeuwarden**
vertrek 08.30 uur vanaf parkeerplaats
Vondellaan/Cremerstraat met een luxe touringcar
Kosten €35.= per persoon

Bezoek aan de museumwinkel (koffie) gevolgd door een stadswandeling onder leiding van stadsgidsen. Bezoek aan de Brasserie nabij de Oldenhove met een lunch in De Pastorie. Daarna - met onze bus - een bezoek aan de Dekema State in Jelsum (net even boven Leeuwarden)

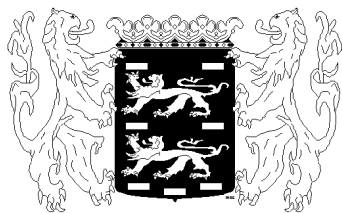
Aanmelden: R.v.d.Schaaff tel.41 36 13, K.Chr.Uittien tel. 41 44 31, J.de Groot tel.42 82 72

Dinsdag 16 november: Filmavond
Nadere gegevens worden t.z.t. in de lokale pers bekend gemaakt.

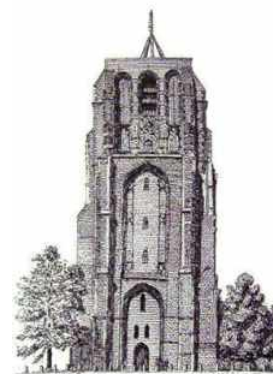
Extra Herderewich-agenda

Najaarsexcursie

De Excursiecommissie nodigt U hierbij uit voor de traditionele Najaarsexcursie te houden op **9 oktober 2004 met bestemming Ljouwert (Leeuwarden) en Jelsum**. We vertrekken met de bus van **de parkeerplaats Vondellaan / Cremerstraat om precies 08.30 uur**. De kosten bedragen **€ 35,00 per persoon. Hierbij is alles inbegrepen tot de fooi voor onze chauffeur**. Het is de bedoeling om **vóór 18.00** weer terug te zijn op ons vertrekpunt. Met een touringcar gaan we via de polder naar Leeuwarden. Op het Wilhelminaplein, plaatselijk ook bekend als Zaailand, stappen we uit. We wandelen dan ongeveer 300 meter naar de Museumwinkel waar U een kopje koffie met Friese koek wordt aangeboden. Alleen een bezoek aan het winkeltje is al de moeite waard, dus U krijgt dubbel plezier voor Uw geld. Tegen 11.00 uur verschijnen er twee gidsen voor een stadswandeling. Leeuwarden is een heel oude stad die bol staat van historie. De gidsen zullen daarover uitgebreid vertellen. Het einde is vlakbij de Oldenhove, aan de rand van het Oldenhove's Kerkhof. In de vroegere woning van de pastoor, Heer Ivo, staat de broodmaaltijd voor ons klaar. Hiervan kunnen we rustig genieten tot 14.00 uur, dan staat de bus weer klaar om ons naar Jelsum, een paar kilometer boven Leeuwarden te brengen. Een echt en nog duidelijk zichtbaar terpdorp. Behalve de kerk is de Dekema State, een heel oud, maar in fraaie staat verkerende oude Friese Herenboerderij. Deze gaan we onder leiding van gidsen bekijken.

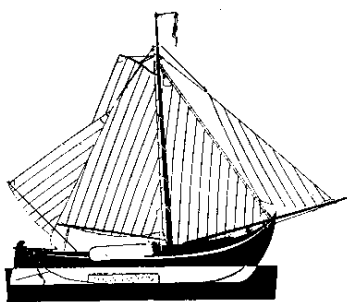

Reservering is nu reeds mogelijk.

Bellen naar Jaap de Groot (42 82 72) of Roelof van der Schaaff (413 613) of e-mailen naar jcdegroot@planet.nl of roelofvanderschaaff@hotmail.com

Betalingen aan: giro 303 61 92 t.n.v. oudheidkundige vereniging Herderewich te Harderwijk onder vermelding van najaarsexcursie of contant in de bus.

Filmavond: Van Zuiderzee naar Flevoland.....

Op 17 november a.s. zal Walter Lodewijk, directeur Stadsmuseum Harderwijk, een lezing met 2 filmvertoningen verzorgen die handelen over bovengemeld thema. De lezing wordt gehouden in de Catharinakapel.

Aanvang: 20.00 uur.

Daar in de Catharinakapel beperkte ruimte is, zal er voor deze filmavond uitgifte van toegangskaarten plaatsvinden.

De toegangskaarten zijn vanaf 1 november af te halen bij:

N. C. R. de Jong, Beethovendreef 13,

J.C. de Groot, Stationslaan 165 en K.Chr. Uittien, J.P. Heyelaan 58.

Als eerste verzorgt Walter Lodewijk een toelichting over de legendarische Harderwijker Eibert den Herder die gezien wordt als 'de strijder tegen de afsluiting van de Zuiderzee'. Daarnaast heeft Eibert aan de ontwikkeling van Harderwijk ook een fors steentje bijgedragen, al zijn enkelen het met zijn methoden van zakendoen en politiek bedrijven niet altijd eens geweest.

Als afsluiting van het eerste deel van de avond wordt de in 1930 samengestelde film "De Zuiderzeefilm" (duur 35 min) van de Stichting Harderwijk Als Visserijstad (HAV) vertoond.

Na de pauze licht de spreker toe op welke wijze de cineast Bert Haanstra deze materie in beeld heeft gebracht. Is de voorspelling van Eibert, dat de afsluiting van de Zuiderzee en de drooglegging van de polder een nationale ramp zou worden, uitgekomen? In de film "En de Zee was niet meer" (duur 20 min) toont hij o.a. aan dat als water land wordt er weer werk ontstaat..... Aan de bedrijvigheid en tradities rondom de visserij en de nevenbedrijven is een einde gekomen, maar de ontwikkeling gaat verder: 'Steden verrijzen uit het water.....'

Waarom lid of donateur van “HERDEREWICH”?

- T omdat u geïnteresseerd bent in de geschiedenis van Harderwijk en Hierden;
- T omdat u dan de uitgaven van de vereniging regelmatig thuisbezorgd krijgt;
- T omdat u de jaarlijkse excursies wilt meemaken;
- T omdat u het belangrijk vindt dat de oudheidkundige vereniging zich inzet voor het behoud van het historische karakter van Harderwijk en Hierden;
- T omdat u de lezingen over diverse onderwerpen wilt bijwonen;
- T omdat u andere mensen ontmoet die ook zeer geïnteresseerd zijn in de historie van onze stad en omgeving;
- T omdat u .....

Redenen te over om u via onderstaande kaart op te geven als lid!

Óf voor onze leden/donateurs om in familie- of kennissenkring enthousiasme op te wekken voor nieuwe leden/donateurs. **HELPT U MEE?**

Indien u geen tijd of zin heeft om zelf aan activiteiten deel te nemen, dan houdt ons verenigingsblad "Vittepraetje" u toch op de hoogte van de historische aspecten en aanverwante ontwikkelingen in Harderwijk. Toch maar lid worden dus!

Wat kost het lidmaatschap?

De contributie bedraagt € 16.= per jaar. Leden ontvangen het verenigingsblad "Vittepraetje" gratis. Zij hebben tevens gratis toegang tot de lezingen en ontvangen andere historische uitgaven van de vereniging met korting.

U kunt lid worden door het insturen van onderstaande antwoordkaart aan: z.o.z.

E -----

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: ..... Woonplaats: .....

Telefoon: .....

wenst lid/donateur te worden van de oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH" en betaalt daarvoor de contributie
van € 16.= per jaar.

Datum:

Handtekening:

Restant bastion aan de Doelenstraat (voorheen "Agter de Muur") omstreeks 1915

Oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH"
Postbus 210,
3840 AE Harderwijk